

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "דברים – חזון" (ובו ח' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק קי"ח "לחיים שלום יש תוכניות"

א) למה אין מוכיחים רק סמוך למיתה?

ובגוי"א ז"ל שייך את דברי רש"י הנ"ל למה שכתב שם בהמשך וז"ל "ומפני ארבעה דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו ושלא יהא אדם רואה ומתבייש ממנו, דהיינו זה גופא אמר יעקב לראובן, לפיכך לא רציתי להוכיחך אז ואולי אצטרך להוכיחך לאחר מיכן, כי מתיירא הייתי שמא תניחני ותדבק בעשו אחי, אבל השתא שלא הוכחתך וחזרתני על זה, שוב אין אני מתיירא.

כלומר תוכחה שחוזרת על עצמה גורמת לשנאת המוכיח ומכוח שנאה זו עלול זה שקיבל את התוכחה לפרוש מדרך החיים וללכת לדבק בעשו החוטא, אבל עכשיו כשהתוכחה היא סמוכה למיתה כיון שלא ישמע את התוכחה שוב ושוב, לא יחוש שנאה עליו ולא יפרוש מדרך החיים. ועדיין הדברים צ"ב.

וב"אור החמה" (להגאון הצדיק רבי זונדל קרויזר זצוק"ל) ביאר עניין זה של תוכחה לאחר המעשה מה טיבה, דהרי ודאי שלאחר מעשה אין כל טעם לתוכחה, ברם פעמים ישנם מעשים שאנשים עושים ואין חשים בהם חטא והם מתמידים בהם בשל שגרת החיים ועניין התוכחה לאחר המעשה הוא לברר ולהעמיד את טיב המעשה באור הנכון ובזה כוונת המוכיח להראות לעושה כי מעשהו אינו נכון ועליו לראות לפרוש מדרך זו. בזה יש לחוש שאם יוכיחו ויחזרו ויוכיחו ויראה לו שמעשים שנדמים היו בעיניו כמעשים טובים פגומים ומלאי חטא, בכה"ג עלול הוא להתייאש מהדרך בה היה הולך עד עתה ויעדיף לדבק באנשים שאינם מבררים את טיב מעשיהם, שכל מה שהם עושים נכון בעיניהם.

ולפיכך כל עוד התוכחה היא בחיי המוכיח אין היא פועלת את הפעולה הנכונה ובאופן זה יכולה היא להביא לידי נטישת הדרך, אבל כשהוא מוכיח את החוטא סמוך למיתתו בכה"ג לא יגיע למצב של לאחר היאוש ולא יניח בשל זה את הדרך, משום שכשאדם נמצא על ערש דווי כל אחד מבין שהחולה בכה"ג חש את

איתא בפרשה (פרי' א' פס' ג') **"ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר ציוה ה' אותו אליכם"**

ובפרש"י ז"ל מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה, ממי למד? מיעקב שלא הוכיח את בניו סמוך למיתה. אמר, ראובן בני אני אומר לך מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי."

ודבריו צריכים ביאור נרחב, דממ"נ, אם ראובן הוא ירא חטא למה שיניח את תורת אביו וידבק בעשו הרשע? ואם חשד אותו אביו ח"ו שמא אינו ירא חטא ומכוח הבושה יניח את הכל ה' ירחם, למה לא חשש כן גם סמוך למיתה וכי בשעת מיתה התוכחה היא פחות משפילה?

עוד צ"ע, דלכאורה כל מצוות תוכחה נועדה כדי למנוע את החטא וצריכה היא א"כ להיות סמוכה לחטא כדי שמי שרוצה לחטוא יפרוש מיד מן החטא, אבל לאחר שחטא מה טיבה של התוכחה?

עוד צריך עיון, דהרי נאמר הוכיח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא ודרשו בגמ' אפילו מאה פעמים חייב הוא להוכיח הרי שאין לחשוש מריבוי התוכחה? וכבר עמד בזה בספר "צדה לדרך" בשם מהרא"י ז"ל.

אמנם זה לכאורה אינו קשה, דודאי דיש לחלק בין תוכחה לפני החטא ללאחר החטא, דלפני החטא היא למנוע את החטא ולאפרושי מאיסורא ויש אז להוכיח את הרוצה לחטוא אפילו מאה פעמים ואין לחוש שמא בשל זה יסור הלה מן הדרך ויקלקל דרכיו יותר, דזהו גדר דין של "לאפרושי מאיסורא" למנוע עתה אותו מהחטא, אמנם ודאי יש גם בזה תנאים שלא יביישנו ולא ישא עליו חטא, כפי שהתורה מזהירה על כך בפירוש. אבל לאחר החטא אין כבר את עניין הפרשת האיסור דמאי דעביד עביד, ברם זה גופא צריך להבין מה עניין התוכחה לאחר מעשה?

ב) האם גוי בארץ ישראל חייב בכל התרי"ג מצוות?

איתא בפרשה (פסוק ו') "ה' אלוקינו דבר אלינו בחורב לאמור רב לכם שבת בהר הזה".

ב"אדרת אליהו" מהגר"א זי"ע הביא בתוך ביאורו על הפסוק דבר נפלא ביותר, דבארץ ישראל חייבים אף הנוכרים במצוות ולכן נענשו אפילו הנוכרים מפני שלא שמרו את התורה בארץ ישראל, כמו שנאמר לא ידעו את משפט אלוקי הארץ, שישראל מצווה על כל התורה בחוץ לארץ ובארץ מצווה אפילו הנכרי ולכן נענשו הכותים שלא ידעו משפט הארץ כמו שכתבנו עכת"ד, יעו"י"ש.

וכדבריו אלו כתב גם בפר' האזינו על הפסוק "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" (דברים פר לב פס' ט"ו) ע"ש. (וראו לציין כאן לדברי הרמב"ן פר' אחרי מות שפירש כוונת הפסוק לענין עבודה זרה וגילוי עריות, דבחוו"ל אין הקב"ה מקפיד כל כך על הגוים בזה, אבל בארץ ישראל לא ימחל גם להם על עבירות אלו, כי הנהגת ארץ ישראל היא הנהגה מיוחדת ואיננה כהנהגת כל העולם כולו, ומצד אחד דבריו אלו שלא כדברי הגר"א דפירש הפסוק על כל תרי"ג מצוות, אבל מאידך הם כעיקר ביאורו שהנהגת ארץ ישראל היא הנהגה שונה משום שהיא ארצו של הקב"ה ולא נתן עליה שליטה לאף כח אחר, ע"ש).

ודבריו נפלאים ביותר וקשים להבנה, דפשטות דבריו מורה דיש לגוי בארץ ישראל חיוב לשמור את כל המצוות כיהודי, ודבריו חסרי כל פשר, דאין לומר דכוונתו לז' מצוות שלהם, שהרי את זה הם חייבים לשמור בכל מקום ויענשו על כך אף בחוו"ל, אלא על כרחך כוונתו לכל תרי"ג מצוות, דבחוו"ל חייבים הגויים רק בז' מצוות דידהו, אבל בארץ ישראל נצטוו בכל תרי"ג המצוות.

והדברים קשים להבנה, דהיאך יחולו המצוות עליהם עד שיענשו עליהם, אדרבה הרי למדנו בש"ס שגוי ששבת חייב מיתה וכן גוי שלמד תורה חייב מיתה וכל מה שמותר לגוי ללמוד רק בענין ז' מצוות דידהו אבל ביתר המצוות אסור להם ללמוד וגוי שלמד תורה חייב מיתה (והכי איתא ברמב"ם [פ"י מהל' מלכים הל' ט'] עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה ולא יעסוק אלא בשבע מצוות שלהן בלבד ואמר לי אבדלחט"א פעם מו"ר הגאון האדיר רבי פנחס שרייבר זצוק"ל שאם הגוי ילמד רק את הלכותיו כפי שצריך לא ישאר לו הרבה זמן כי הפרטים שלו לבד מלאים והדברים נפלאים ביותר שיתכן שיצטרך ללמוד כמעט כל חוקי חו"מ שנוגעים לדיני ממונות וגזל וכל ענייני ע"ז ברכת ה' ועריות והלכות דיינים שחייבים להעמיד עליהם).

וזחוק יהיה לומר דכל זה נאמר רק בחוו"ל אבל בארץ ישראל מותר לגוי לשמור שבת וכן מותר ללמוד תורה (לכל הפחות כדי לדעת את כל תרי"ג המצוות, דאם

עומק הדין שכבר מתנופפת עליו חרב יום הדין הנורא, ואדם כזה רגיל לעשות חשבון של עומק הדין שסתום מכל אדם, ואחד כזה יתור ויבדוק את טיב המעשים וכל דבר ידמה בעיניו כאינו כשר,

לפיכך נוטה מקבל התוכחה לקבל את התוכחה בהבנה גמורה, כי יודע הוא את מצב החולה ובשל זה לא יניח מקבל התוכחה את הדרך כי סבור הוא כאדם חי שהוא אינו יכול להשיג את עומק הדין וחושב שהדין למעלה איננו כל כך קשה וכי אין עליו לתור אחרי כל מעשה שלו שיהיה בתכלית הדקדוק, לפיכך באופן כזה אין לחוש שיעזוב את יעקב וידבק בעשו ומכל מקום יודע הוא את עצם עניין של דין וחשבון וממילא פועלת התוכחה את חלקה בלי הסכנה של הפרישה.

וב"דברי שאול" להגאון רבי יוסף שאול הלוי נתנוון זי"ע (מהדורא תניינא) עמד על תמיהת המפרשים דהוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים ולא חיישינן שמא יפרוש מדרך החיים, קצת באופן אחר, דשני מיני תוכחות קיימים יש אחד שמוכיח את חברו בפרוטרוט את כל המעשים שהוא עושה, ויש אחר שמוכיח אבל אינו מפרט כל מעשה ומעשה שהחוטא עושה רק מראה לו את דרך הטוב וכמה שצריכים לעשות את הטוב ולהתרחק מדרך הרע ומפרט לו מה הן הרעות ומסבר את עיני שכלו להימנע ממעשים כאלו.

ממילא השומע משים את לבו לעזוב את דרך הרע ולדבק בטוב, אבל כל זה רק כשמוכיחו בינו לבינו שאיש אינו רואה אותו ובכה"ג אינו בוש כל כך, אבל אם יוכיחו בפני אחרים הלא יגרום לו לשנוא אותו ויתרחק ממנו לגמרי, אבל אם לא יזכיר בפניו את רעותיו יכול הוא אפילו להוכיחו מאה פעמים, וזוהי כוונת הפסוק "הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים" אבל "ולא תשא עליו חטא" וזוהי עיקר מצוות התוכחה שלא ישא עליו חטא כלומר שלא יזכיר לו את החטאים בפירוט.

והנה כאן במדבר הוכיח אותם משה רבינו על כל מיני עבירות שעשו, כפי שדרשו רבותינו ז"ל על הפסוקים, במדבר על מה שעשו במדבר וכו' וכל זה הוכיח אותם בפני כולם, כפי שרש"י כבר כתב שלא רצה להוכיח מקצתן שלא יבואו אותם האחרים שלא שמעו את התוכחה ויאמרו אם היינו שם היינו עונים אותו בכך וכך לפיכך כינס את כולם והוכיחם בפני כולם, ובאופנים הללו אכן שייכים כל הד' דברים שאין להוכיח בחיים כפי שרש"י מזכיר בתוך דבריו, לפיכך לא רצה משה להוכיחם רק סמוך למיתתו, משא"כ כשהוא מוכיח את החוטא רק בינו לבינו ולא מפרט את כל העבירות בכה"ג יכול הוא להוכיח ולחזור ולהוכיח ואין כל מניעה אפילו אם יעשה זאת מאה פעמים, לפיכך אדרבה יש לראות להוכיחו ככל שיוכל כדי שיסירו מן החטא, ולפ"ז אתי שפיר, יעו"י"ש ודו"ק.

המדינה שמחייבים את כל התושבים במקום בין יקבלו עליהם ובין לא ירצו לקבלם, עצם יישובם במקום מחייבים בזה, כך גם גוי שמתגורר בארץ ישראל מחויב בהנהגה אחרת מצד חוקי הארץ, וכיון שהתורה והמצוות הן הם חוקי הארץ ממילא כל מי שמתגורר במקום מחויב בהן אפילו שלא קיבל עליו להיות גר צדק.

לפיכך אין בזה האיסור שנאסר על הגויים לקיים את מצוות התורה, דכל זה נאמר רק בחוץ לארץ בהן אין את מלכות ישראל ואין הנהגת המצוות קיימת רק כלפי יהודי שקיבל עליו את עול המצוות, אבל בארץ ישראל מותר להם לקיים את כל המצוות בדיוק כפי שבכל מקום מותר לגוי לקיים את כל המצוות אם כוונתו תהיה לקבל עליהם שכר [ולפי הגר"א יהיה מחויב מעיקר הדין].

ומצינו בתו"כ (פר' בחוקתו ו' ה') "והשימותי אני את הארץ" זו מידה טובה שלא יהיו ישראל אומרים הואיל וגלינו עכשיו האויבים באים ומוצאים עליה נחת רוח, שנאמר ושממו עליה אויביכם היושבים בה, אף האויבים הבאים אחרי כן לא ימצאו עליה נחת רוח".

פשטות דברי התו"כ ניתן לבאר שזוהי הבטחה של הבורא יתברך שגם הגויים שיגיעו לארץ ישראל לא ימצאו בה מנוח ולא יוכלו ליהנות ממנה. ברם לפי דברי הגר"א שהובאו לעיל ניתן לפרש את דברי התו"כ באופן שונה, דהנה ארץ ישראל היא פלטרין של מלך ועל כן גם הגויים חייבים לנהוג בה חיי תורה ומצוות, ברם הגויים הרי אינם מסוגלים לחיות בארץ ישראל חיי תורה ומצוות מצד טבעם ומזגם, כיון שכן לא תוכל הארץ לסבול אותם כפי שאינה יכולה לסבול את היהודים שנוהגים בה בהפקרות. עכתי"ד מו"ר מרן הגרמ"ד הלוי זי"ע.

נראה מדברי מו"ר זצוק"ל דבאמת אי אפשר לחייב גוי לנהוג בדיני ישראל כיון שהגוי אינו חייב מצד דיניו רק בז' מצוות דיליה וכל ששייך שהגוי אם ירצה לקיים עוד מצוות בשביל שיקבל שכר עליהם אין מונעין זאת ממנו, ברם כל זה הוא בחוץ לארץ כיון שאין שם את פלטרין המלך שמחייב את היושבים עליה בדינים אחרים, אבל בארץ ישראל חייבים הגויים בדיני התורה כי אלו דיני הארץ ומצד חוקי הארץ שמחייבים את כל היושבים עליה יש גם לגויים להתחייב וכיון שמצינו שגוי יכול להתחייב אם ירצה כשרוצה לקבל שכר, כך יש בארץ ישראל תביעה על הגוי שעליו להתחייב מצד שהוא תושב הארץ, וכיון שכן אם לא ירצה הוא נענש על כך, לפיכך יענשו הגויים שגרים בארץ שלא קיימו את כל דיני התורה.

חבריו הקדושים של מרן זי"ע צריכים ביאור רב, דמהיכי תיתי דבשל זה יתחייב הגוי בכל תרי"ג המצוות ומה ההפרש יהיה בין גוי ליהודי והרי שניהם חייבים בכל תרי"ג המצוות, אמנם הגוי מחויב רק מחמת המקום

לא ילמדו מהיכן ידעו אלו מצוות קיימות כדי לשמרו) דהרי אמרין בתורה "לגר אשר בשעריך תתנו או מכור לנכרי" לעניין נבילה, דלגר תושב שקיבל על עצמו לשמור את כל ז' המצוות יש לתת את הנבילה בחינם ולנכרי יש לתת בכסף, א"כ מוכח להדיא דאין כל חובה לשמור את כל מצוות התורה בארץ ישראל, דשעריך היינו ארץ ישראל ושם גופא כתוב שלגר תושב ניתן לתת נבילות בחינם ולמי שלא קיבל על עצמו (ואינו מז' האומות שנתחייבו להשמידם וגר שם אין אתה מצווה להחיותו אתה מוכר לו את הנבילה) והיאך יתרמי כל זה אם חייבים הגויים לשמור את כל המצוות שלנו, א"כ יהיה אסור לנו להכשילם?

ומו"ר מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל כתב לפרש את דברי ה"אדרת אליהו" על פי דברי הרמב"ם (פר' י" ממלכים הלכ' י') וז"ל "בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר אין מונעין אותו לעשות כהלכתה, ואם הביא עולה מקבלין ממנו, נתן צדקה מקבלין ממנו, ויראה לי שנותנין אותה לעניי ישראל, הואיל והוא ניזון מישראל ומצווה עליהן להחיותו, אבל העכו"ם שנתן צדקה מקבלין ממנו ונותנין אותה לעניי עכו"ם". וכתב ע"ז רדב"ז ז"ל, בן נח שרצה לעשות מצווה "ואם רצה לעשות מצוה באומרו שנצטווה עליה אין מניחים אותו לעשותה, אלא אם עשאה כדי לקבל עליה שכר" וכך מדויק גם בלשון הרמב"ם (בהל' ט') "כללו של דבר אין מניחים אותם לחדש דת ולעשות מצוות לעצמן מדעתן".

בדברי הרמב"ם משמע דמותר לבן נח שקיבל עליו ז' מצוות שלהם [וממילא מצווין אנו להחיותו] לקיים מצוות ככל שירצה אך בתנאי אחד, שהוא עושה אותן רק בשביל לקבל עליהן שכר כאינו מצווה ועושה ומניחין אותו בשביל זה לעשות את המצוות, כיון שכל כוונתו לקבל שכר עליהן ואינו עושה זאת כהולך לקיים דת חדשה שמחייבת אותו בכל תרי"ג מצוות, אבל אם חושב הוא לעשות כן בתורת חיוב גמור אין מניחים אותו.

וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשניות מס' תרומות (פ"ג משנה משנה ט') "הנכרים אע"פ שאינם חייבים במצוות, אם עשו מהם שום דבר יש להם קצת שכר וזהו מן העיקר שלנו, וכיון שהם משתתפים עמנו בשכר מעשיהן מצוות כאשר תראה" עכ"ל. משמע שהוא רוצה ליטול שכר כאינו מצווה ועושה, וכיון שכן אין לנו כל מניעה לתת לו זאת כיון שהוא משתתף וחי בינינו.

ולפי זה רצה מו"ר מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל לבאר את דברי הגר"א זי"ע, דבאמת מצד הדין אין לגוי כל היתר לקיים את תרי"ג המצוות וודאי שאסור לו ללמוד תורה כי התורה והמצוות מיועדים עבור עם ישראל ואין לגוי כל שייכות לזה, ברם בארץ ישראל שהיא פלטרין של מלך דין הוא שיתחייבו גויי הארץ מצד חוקי הארץ. דכפי שבכל ארץ ומדינה ישנם חוקי

תושב, ולכן בזמן זה גם לדברי הגר"א אסור לגוי סתם לקיים המצוות, דחוקי הארץ הזאת הם שבזמן שישראל שרויים על אדמתן נוהג דין גר תושב, וכל זמן שלא נעשה גר צדק מחויב לנהוג כדין גר תושב.

אכן, מבואר בברייתא דערכין (כט.) דדין גר תושב נוהג רק בזמן שהיובל נוהג, דהיינו בזמן שכל ישראל שרויים על אדמתם, ודיני התורה נוהגים בארץ לכל פרטיהם, וכיון שהוא כך, בזמן שאין ישראל על אדמתם ובטל דין גר תושב חזר דין גוי להיות ככל יושב הארץ, וממילא מחוייב הוא בכל תרי"ג מצוות, כיון שכך הוא דין הארץ הזאת בעת שאין ישראל על אדמתם, וזה מה שהיה עם הכותים שהביא מלך אשור בזמן שכבר לא היו ישראל על אדמתן ופקע כבר דין יובל. וצ"ע אם אפשר לומר כן.

ג) מה ההפרש בין חורבן ארץ ישראל למהפכת סדום ועמורה?

איתא בישעיה (פר' א' פס' ט') **"לולי ה' צבקות הותיר לנו שריד כמעט כסדום דמינו לעמורה דמינו"** (מהפצרת הפרשה).

מבואר בזה דחסד גדול עשה ה' עמנו שהשאיר לנו שארית לאחר חורבן בית ראשון דהיה ראוי שיתקיים בנו משפט ה' שנגזר על אנשי סדום ועמורה כיון שהחטאים שחטאנו באותו זמן היו כה גדולים שחייבו חורבן טוטאלי כמשפטם ונקט סדום ועמורה דחמור היה משפט עמורה ממשפט סדום, דסדום לכל הפחות שרדו לוט ושתי בנותיו, אבל אצל עמורה לא שרד איש, אבל עם ישראל שרד ב"ה את החורבן עד היום הזה, אך כל זה הוא מחסדי השי"ת ששפך חמתו על העצים והאבנים והותיר אותנו לפליטה (יעויין במלבי"ם שם).

לפי זה אף שבחומר החטאים דמו עם ישראל לסדום ועמורה מכל מקום חסד השי"ת היה שלא מיצה עמם את הדין עד כדי כך. ברם לכאורה הפסוק סותר את דברי התורה עצמה בפרשת נצבים (פר' כ"ט פס' כ"ב) בה נאמר "גפרית ומלח שריפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמיח ולא יעלה בה כל עשב כמהפכת סדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו". התורה מוסרת לנו בכתוב זה איך יהיה העונש העתידי כאשר עם ישראל יגיע למצב כזה שבו מעשיהם יהיו דומים רח"ל למעשה סדום ועמורה והעונש הוא בהתאם. ויש להבין איך מסתדרים הדברים הפסוק בישעיה עם דברי הפסוק בנצבים?

ומו"ר מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל ביאר בזה, דלמעשה שני סוגי חורבן היו במהפכת סדום ועמורה, האחד היה אובדן הישוב שלא נותר מהם שריד ופליט, והחורבן השני היה חורבן הארץ עצמה שהייתה ארץ יפה עד מאד ובגללה נשא לוט את עיניו לבוא להתיישב בה כי ראה את ככר הירדן כולה משקה ממש כעין גן עדן, אבל לאחר מיכן חרבה הארץ עד

ואילו היהודי מחמת עצמו וחובה זו לא תפקע גם אם יצא לחו"ל ואילו הגוי ברגע שיצא לחו"ל יפטר מכל המצוות הללו, מכל מקום דברים הללו צריכים ביאור רב.

(ובשלמא לרמב"ן ז"ל מצינו דבמצוות החמורות כע"ז וגילוי עריות דבלאו הכי חייב בהן בשל מצוותיו דידהו אלא שהתביעה עליהן תהיה גדולה יותר בארץ ישראל מאשר בחו"ל שפיר, אבל מהיכן תבוא חובת הקיום של כל תרי"ג המצוות רק בשל הישיבה בארץ ישראל (אתמהה?)

ושלחתי לידי"ן ומו"ר הגאון רבי אברהם חנוך שפיגל שליט"א מעתיק שמועה של מו"ר הגרמ"ד הלוי ז"ע וכתב לי על כך בזה"ל: אכתוב לך בלשוני, מה שלענ"ד התכוון מו"ר ז"ע: והנה עיקר כוונת מו"ר ז"ע הוא לבאר כיצד יתכן כדבר הזה לפיו גוי גמור חייב לקיים תרי"ג מצוות, ולשם כך, כדי לקרב לנו אל השכל ששייך כדבר הזה, הביא לנו דוגמא המבוארת ברמב"ם, והיא, שאם גוי רוצה לקיים מצוות על מנת לקבל שכר, הרי הוא רשאי בכך, ואין אנו יכולים למונעו, ואף יקבל שכר על כך, והכוונה במצוות אלו היא לכל המצוות, ולא רק לז' מצוות בני נח, ומבואר בזה דגם גוי שייך לקיום המצוות באיזה אופן מסויים, וממילא מתבהרים במעט דברי הגר"א, דאם גוי שייך בקיום תרי"ג מצוות, יתכן מאד לומר שבארץ ישראל ששם הוא פלטיין של מלך והנהגת המקום היא רק לפי מצוות התורה, ממילא גם גוי הבא להתגורר בארץ הקודש מתחייב בקיום תרי"ג המצוות, כי כך הוא משפט הארץ הזו, עכ"ל הגאון הנ"ל שליט"א.

ברם עדיין תמוה מאד מה שהערנו לעיל דמדין נבילה לגר מצינו שאין כזה דין חיוב, שהרי מצוה עלינו לתת נבילה לגר אשר חי בשערינו שקיבל עליו ז' מצוות ונתחייבנו לקיימו ומשום הכי צריכים אנו לתת נבילה לגר זה בחינם ואילו לגוי בשכר (אמנם מצינו בזה מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה בפסחים ואין כאן המקום לפלפל) ואם נאמר דגוי שקיים בארץ ישראל חייב בכל המצוות מדין שהוא תושב הארץ היאך תאמר התורה לתת לו את הנבילה והלא נבילה היא מאכלות אסורות לישראל ואם גם הגוי חייב בכל תרי"ג המצוות הרי זה כולל גם איסור נבילה והיאך מותר לי להכשילו, אלא וודאי שאף בארץ ישראל אין חייבים הם במצוות רק אם ירצה בתורת לקבל שכר אבל מחויב מעיקר הדין ודאי שלא.

וע"ז כתב לי הגאון הנ"ל שליט"א ז"ל: כדי ליישב קושיא זו כתבתי לך מה שנלענ"ד מקופיא ובלי עיון מספיק, דהרי מוכרחים לומר שיש דיני גר תושב בגוי הדר בא"י, וכמו שהקשית, ולכן יתכן, דבאמת בזמן שישראל על אדמתם, והם משמרים חוקי הארץ כראוי, הרי שאחד מהחוקים הוא שיש דין גר תושב, וזאת היא חוקת הנהגת הארץ הזו, שיש בה דין גר

מאד, אבל בשבט יהודה ובנימין נאמר, ויאמר אלי עון בית ישראל ויהודה גדול במאד מאד. אמר רבי תנחומא, אית לי חורי (כלומר יש לי מקרא אחר שאומר כן), ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ועמורה ההפוכה כמו רגע ולא חלו בה ידיים"

הרי לנו דברי המדרש רבה שמעיד כי חטאת ישראל אף חמורה הייתה משל סדום ועמורה. ובאמת כבר בגמ' בסנהדרין (דף ק"ד ע"ב) הקשו על כך (כיון שהפסוק מעיד שחטאת ישראל גדלה משל סדום) וכי משוא פנים יש בדבר? ופירש"י על כך: "וכי משוא פנים יש בדבר? והואיל וישאל רעים יותר מסדום, למה לא נהפכו כסדום?"

איברא יש להבין, וכי לא נהפכו כסדום? והלא הפסוק בניצבים מעיד שכן נהפכו, שהרי ארצם הייתה הפוכה כסדום ממש? ונראה לומר דכוונת רש"י לבאר דקושית הגמרא הייתה דמהיכי תיתי לוותר על הרג האנשים וכי יש משוא פנים להסתפק רק בחורבן הארץ בבחינת "שפך את חמתו על העצים ועל האבנים בלבד?"

נמצא לפי דברי הגמ' סנהדרין שפורענות עם ישראל לא הייתה גדולה כשל סדום ולפיכך הקשתה וכי משוא פנים יש בדבר, ולכאורה זה סותר למה שרש"י פירש באיכה שם הפסוק אוחז שפורענות עם ישראל הייתה חמורה יותר משל סדום, שהרי סדום ועמורה נענשו ברגע אחד ואילו עם ישראל מתייסר כל כך הרבה זמן ומזה מוכיח הפסוק שגדול עוונם מנשוא, כי התמשכות העונש מעיד על גודל החטא.

ברם לפי דברי הגמרא בסנהדרין נראה שזה אינו מהווה ראייה, אלא עומק החורבן זהו המודד, ובפועל אצל סדום החורבן שהיה באנשים שנספו כולם והארץ כולה חרבה זה מהווה ראייה שהם נענשו עד הסוף, ואילו ישראל שעוונם גדול מהם לא נענשו כל כך.

ויש לפי זה להבין, איך לפי דברי הגמרא יתפרשו דברי הפסוק באיכה "ההפוכה כמו רגע ולא חלו בה ידיים" דלפי רש"י הדברים מבוארים שהכוונה הייתה להוכיח שעוון ישראל גדול יותר משל סדום, שהרי סדום נהפכה בן רגע וזה מעיד שעוונם היה פחות חמור ואילו עם ישראל נענש בסבל חמור יותר וזה מעיד כי עוונם יותר חמור, נמצא שהמשך הפסוק הוא ביאור הראייה, אבל לפי דברי הגמרא שאדרבה סדום נענשו בעונש חמור יותר ואילו עם ישראל נענש יחסית עונש קל יותר, למה הוצרך הפסוק לומר ההפוכה כמו רגע ולא חלו בה ידיים?

וכתב מו"ר מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל לבאר זאת על פי דברי "נפש החיים" (א' ד') שמבאר את עניין העונש על העבירות, שאין הכוונה שכשאדם עושה עבירה אז מענישים אותו בשמיים על כך, אלא העבירה עצמה היא זו שגורמת את העונש לחוטא. ומבאר זאת "שכל פרטי מעשיו ודיבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע לא אתא

היסוד עד שלא ניתן היה לזרוע אותה כפי שהתורה מעידה "לא תזרע ולא תצמיח ולא יעלה בה כל עשב" (דלא די שרק האנשים נענשו אלא גם הארץ איתה חטאו היא גופא צריכה להיענש)

והנה לגבי חורבן הארץ דמתה ארץ ישראל לסדום ועמורה כפי שהתורה עצמה מעידה וכך היה אכן שמשך חמישים ושתיים שנה לא עבר בה אפילו עוף, כל כך חרבה הייתה (וחורבן זה אינו חייב להיות לצמיתות).

אבל חסד ה' היה שלא יושלם עונשם כאנשי סדום ועמורה ונותר לעם ישראל שריד ופליט, כדי להקים איתו את הישוב מחדש. ועל זה מעיד הנביא כי באמת על פי מידת הדין חלילה וחס היה צריך להיות העונש שווה לסדום ועמורה, חורבן מוחלט גם כלפי האנשים שלא ישאר מהם כל שריד רח"ל, אבל בשל חסדו של המקום ברוך הוא שהקל להם בעונש ושפך חמתו על העצים והאבנים, די רק בחורבן הארץ באופן מוחלט.

ברם בפסוק באיכה (פרק ד' פס' ו') נאמר "ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ההפוכה כמו רגע ולא חלו בה ידיים" ופירש"י "פורענותם מוכיח עליהם שגדול עוונם משל סדום, ומביא ראייה מזה שפורענותם הייתה חמורה משל סדום שלא נמשכה צרתם אלא רגע אחד" כלומר, כאשר הרשע נידון בכליה מהירה עד שאפילו לא חש ומרגיש בסופו, אות הוא שהחטא שלו אינו כל כך חמור כרשע שמתייסר זמן רב עד שנכרת מהעולם.

לפי זה נראה שאדרבה העונש של עם ישראל מעיד שהעון של עם ישראל חמור יותר משל סדום ועמורה, שהרי אנשי סדום ועמורה הושמדו ברגע אחד ולא הרגישו את מיתתם, ואילו בחורבן הארץ שנמשך זמן רב והרגישו את גודל החורבן, כל זה מעיד שהעונש של עם ישראל גדול יותר מהעונש של סדום ועמורה.

ויש להתבונן, האם דברי הנביא ירמיה סותרים את דברי ישעיהו שאומר שחסד ה' היה שהחורבן שלנו לא היה חמור כל כך כשל סדום?

ואם נרצה לומר שהכוונה היא שבחורבן הארץ עצמה היה העונש של עם ישראל יותר משל סדום בשל אורך העונש, מכל מקום לגבי חורבן האנשים ראינו כי עונשם של ישראל היה קל משל סדום, שהרי אנשי סדום ועמורה נכרתו כליל ואילו בני ישראל נותרו, אי"כ יש להבין למעשה עונו ועונשו של מי יותר חמור? של עם ישראל שחורבנם התמשך תקופה ארוכה מאד, לעומתם סדום ועמורה נהפכו כהרף עין, או דלמא חורבן האנשים, שאצל עם ישראל הייתה פליטה ואילו סדום ועמורה נהפכו כליל ולא נותר מהם איש?

והנה המדרש עצמו מעיד בדבר, דאיתא במדרש איכה (ד' ט') "ויגדל עון בת עמי, ר' יהושע ב"ר נחמיה בשם רבי אחא אמר, נאמר בשבט יהודה ובנימין מה שלא נאמר בסדומיים, בסדומיים כתיב וחטאתם כי כבדה

למות וידבר ה' אלי, אלי היה הדבור", וברש"י פ' ויקרא (א, א) הביא את לשון הספרי שם: "צא ואמור להם דברי כבושין בשבילכם הוא נדבר עמי שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים מן המרגלים ואילך לא נתייחד הדבור עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר אלי היה הדבור".

ובפ' על תענית שם (הפירוש על תענית אינו מרש"י, כידוע) כתב: "לא היה הדבור עם משה ביחוד וחובה, דכתיב וידבר ה' אלי לאמר אלי נתייחד הדיבור, ואף על גב דמקמי הכי כתיבי קראי בהו וידבר, איכא דאמרי לא היה פה אל פה אלא בחזיון לילה, גמגום", עכ"ל.

וברש"י על התורה בפסוק זה (דברים ב, יז) כתב: "אבל משלוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה (ז) וידבר אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים לא נתייחד עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישוב הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל", וכוונתו שאף שבחומש במדבר כתוב כמה פעמים וידבר אחרי פרשת המרגלים מ"מ בפרשת דברים מסיפור המרגלים עד כאן לא כתוב כלל וידבר, אלא כתוב רק "לאמר" או "ויאמר ה' אלי", ורק כאן כתוב "וידבר ה' אלי", ובזה ניחא קו' המפרש בתענית הנ"ל, אמנם עדיין צ"ב לפ"ז איך בחומש במדבר נזכר כמה פעמים "וידבר" אחרי מעשה המרגלים.

ובמלבי"ם ויקרא א' ו' ביאר שמהמרגלים עד כאן כל מקום שכתוב וידבר ה' אל משה כתוב אח"כ דבר אל בני ישראל, הרי שהדיבור בא גם עבור ישראל, ורק כאן נתייחד הדיבור למשה לבדו.

וברשב"ם בב"ב קכ"א שם כתב: "לא היה דיבור עם משה. פה אל פה כבתחלה, אבל אם הוצרכו לדיבור כגון במעשה דקרח שהיה אחר מעשה המרגלים היה מדבר על ידי מלאך או באורים ותומים, אי נמי לא היה מדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצריך להם", וכן בפ' רגמ"ה שם כתב שעד אז לא היה הדיבור פה אל פה.

ומבואר בדבריהם חידוש גדול מאוד, דהרי ידוע שנבואתו של משה רבינו היתה במדריגה גדולה יותר משאר הנביאים, כמו שאמר הקב"ה לאהרן ומרים בס"פ בהעלותך, ושניהם נענשו על שהשוו את נבואתו לנבואת שאר הנביאים, וכן כתוב בסוף התורה "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים", והוא היסוד השביעי מהי"ג עיקרי האמונה של הרמב"ם, וכלשונו

בידו ח"ו ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו, שכל אחת עולה כפי שרשה לפעול פעולתה בגבהי מרומים בעולמות וצחצחות האורות העליונים וכו', על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל ח"ו הרבה יותר ממה שהחריבו נבוכדנצר וטיטוס, כי הלא נבוכדנצר וטיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה וכו', רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כוח הגבורה של מעלה, את מקדש ה' טמאו כביכול המקדש העליון, ועי"כ היה להם כוח לנבוכדנצר וטיטוס להחריב המקדש של מטה, כמו שאמרו חז"ל קמחא טחינא טחנת"י יעוי"ש.

עוד האריך ב'נפש החיים' בכמה מקומות, שכשאדם עושה מעשה מצוה יש שפע של אור המחיה אותו, אבל אם ח"ו עושה הוא עבירה, זה גופא ממעט את השפע של הברכה. לפי"ז העבירה עצמה היא העונש לאדם ואילו היה לאדם עיניים לראות היה רואה תוך כדי שהוא מבצע את העבירה כי הוא דוקר את עצמו בסכין, כי העבירות עצמן הן אלו שגורמות את הפסקת השפע העליון (יעוין בגר"א משלי פ"י פס' כ"ד).

לפי זה יש לבאר את הפסוק באיכה "ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום" הפסוק בא להוכיח שחטאת סדום הייתה חמורה וגרועה כל כך והראיה לזה הייתה שהרי הייתה הפוכה כמו רגע, שכיון שהיה להם כזה עונש חמור שנהפכו בין רגע, על כרחך חייב להיות שעוונם גדול הוא מאד והעבירות שלהם הם אלו שהחריבו וקלקלו את הכל, עד שלא היה צריך רק רגע אחד כדי להכרית ולכלות את הכל.

ועל זה אומר הפסוק ומכל מקום גדול היה עון בת עמי אפילו מחטאת סדום ועמורה שהיה חמור כל כך. [זו היא שיטת הגמרא בסנהדרין ובאמת אין לפי זה לפרש את הפסוק כפי שרש"י אומר במקום, דמה שכתוב בפסוק ההפוכה כמו רגע זה מוכיח שעון סדום פחות משל בת עמי, אלא אדרבה, הפסוק בא לומר את ההיפך, הוא בא בזה להגדיל את עון סדום שכל כך חמור היה עד שברגע אחד הם נהפכו בלי שיחולו בהם ידיים. ומכל מקום עון בת עמי היה גדול יותר, ולפיכך שפיר שאלה שם הגמרא וכי משוא פנים יש בדבר ודו"ק היטב].

(מהרה"ג החו"ב בעל וברך דוד שליט"א)

ד) ביאור דברי חז"ל "עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה"

וְיְהִי כַאֲשֶׁר תָּמוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקְרָב הָעָם. וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי לֵאמֹר (ב, טז-יז)

אמרינן בתענית ל' ע"ב וב"ב קכ"א ע"ב: "דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה

בכל עת שירצו, משה רבינו אינו כן אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו, ואינו צריך לכוין דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת לפיכך מתנבא בכל עת, שנאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, ובזה הבטיחו האל שנאמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי, הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם, ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו, ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם, וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים", ודבר זה מסתמא היה בכל השנים.

וכן מה שכתב הרמב"ם שם "כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין ומשה רבינו אינו כן, הוא שהכתוב אומר כאשר ידבר איש אל רעהו, כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם", נראה דודאי כך היה בכל השנים, שאם כשנתנבא באספקלריא המאירה לא נבהל ולא נחלש כל שכן כשנתנבא באספקלריא שאינה מאירה.

אמנם באדרת אליהו להגר"א פ' בלק מהדורא תליתאה (פסוק ל') כתב: "ומשה רבינו ע"ה היה לו מעלה עוד שהוא קבל הדיבור מפי הקב"ה בעצמו ונביאים מפי אמצעי דהיינו ע"י מלאכים שנקראו אישים, וזהו שאמרו בגמרא וישמע משה ויפול על פניו מלמד שחשדוהו מאשת איש, הכוונה הוא כי הם אמרו כל העדה כולם קדושים כו' והשוו עצמם למשה וזהו שחשדוהו שנבואתו היה גם כן מאשת איש ע"י המלאכים שנקראו אישים שכל הנביאים מקבלים נבואתם מהן, ומה שאמר מאשת לפי שהנביאים דומין לאשה המקבלת מן הזכר כך הם מקבלים הנבואה ממלאכים", וכן כתב שם במהדורא רביעאה, ע"ש.

ובפשטות מפורש בדבריו שגם בזמן מעשה קורח היתה נבואתו של משה רבינו מפי הקב"ה בעצמו ולא ע"י מלאך, ודלא כמו שכתב הרשב"ם הנ"ל, ואמנם היה אפשר לדחוק שכוונתו היא שחשדו במשה רבינו שגם נבואותיו שהיו לפני מעשה המרגלים היו כמו שאר נביאים, אך לא משמע כן.

ובספר קהלת יצחק עה"ת פ' ויקרא כתב ביאור נפלא בזה בשם הדרשן ר' יחיאל מיכל משקוד:

דהנה מבואר בסנהדרין פ"ט ע"ב שכשנביא אחד מתנבא כל הנביאים יודעים זאת, דכתיב לא יעשה

"נבואת משה רבינו ע"ה, והוא שנאמין כי משה רבינו הוא אביהם של כל הנביאים אשר היו מלפניו ואשר קמו מאחריו כולם הם תחתיו במעלה... ועל הענין הזה נאמר עליו שהיה מדבר עם הש"י בלא אמצעות מן המלאכים... כי איזה נביא שהיה לא דיבר ה' לו אלא ע"י אמצעי ומשה בלא אמצעי שנאמר פה אל פה אדבר בו, והענין השני כי כל נביא לא תבא לו הנבואה אלא כשהוא ישן... ומשה יבא אליו הדבור ביום" (פירוש המשניות סנהדרין פ"י), ובפ"ז מיסוה"ת ה"ו כתב: "ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים, שכל הנביאים בחלום או במראה ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד שנאמר ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע הקול מדבר אליו, כל הנביאים על ידי מלאך לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה משה רבינו לא על ידי מלאך שנאמר פה אל פה אדבר בו ונאמר ודבר ה' אל משה פנים אל פנים ונאמר ותמונת ה' יביט, כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בורין בלא חידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו במראה ולא בחידות שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בורין".

אמנם בדברי הרשב"ם והרגמ"ה הנ"ל מבואר דכל זה היה רק עד תשעה באב של השנה השנית ליצי"מ, וכן אחרי ט"ו באב של השנה הארבעים, אך במשך כל הל"ח שנה שביניהם באמת היתה נבואתו של משה רבינו שוה לנבואת שאר הנביאים לכל הפחות לגבי ענין זה, שגם הוא היה מתנבא ע"י אמצעי כמו שאר הנביאים, ולפי האיכא דאמרי במפרש בתענית הנ"ל בשנים האלה היתה שוה נבואת משה לשאר נביאים גם בזה שגם הוא התנבא בחזיון לילה כמו שאר נביאים, ובפי' רבינו בח"י כאן כתב גם שבשנים הללו לא התנבא משה מתוך אספקלריא המאירה אלא באספקלריא שאינה מאירה שהיא השגת הנביאים כולם, והוא פלא גדול לכאורה.

וגם לפי זה יש מקום לעיין האם אחר מעשה המרגלים הפסיק משה לפרוש מן האשה, שהרי כל מה שפרש ממנה הוא משום המדריגה המיוחדת שהיתה לו על שאר הנביאים שנבואתו היתה פה אל פה, כמבואר בסוף פרשת בהעלותך, אך אם בזמן הזה נבואתו היתה כשאר נביאים א"כ שוב לא הותר לו לפרוש מן האשה.

אך נראה דודאי גם בשנים הללו פרש מן האשה, שהרי הטעם שפרש ממנה מבואר ברמב"ם פ"ז מיסוה"ת ה"ו, וז"ל: "כל הנביאים אין מתנבאים

המראה ע"פ נגיעותיו האישיות ח"ו, ורק הוא מבין את פתרון המראה אל נכון, ולכן התחיל קורח את פקפוקו דוקא ממצות ציצית שנאמרה למשה אחר מעשה המרגלים, וקורח טען שלא יתכן שמשה הבין את הנבואה כראוי כי לדעתו טלית שכולה תכלת עדיפה על ציצית, ומכח זה בא לערער גם על דברים שנאמרו למשה קודם לכן, כמו כהונתו של אהרן ונשיאותו של אליצפן בן עוזיאל ומצות מזוזה.

ועוד ביאור מיוחדש במימרא זו מצאתי בפ"י יבקש רצון על מדרש תהילים מזמור כ"ב, שביאר שמת"ו באב ואילך נתקיימה בקשתו של משה רבינו בפ' כי תשא "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה", שביקש שלא תשרה נבואה על אומות העולם, ולפי דרכו נראה דאז באמת נענה הקב"ה לבקשתו מיד כמ"ש "ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה", אך אחר מעשה המרגלים היו ישראל נזופים ומאז עד ט"ו באב של השנה הארבעים התבטל ענין זה ויכלו גם אומות העולם לקבל נבואה, אמנם בב"ב ט"ו ע"ב משמע שרק מפטירת משה רבינו ואילך לא שרתה שכינה על או"ה, ע"ש ובמהרש"א שם.

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

(ה) מצות צדקה במדבר

א כתוב בפסוק (דברים ב, ז) "פי יי אלהיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך את המדבר הגדל הזה זה ארבעים שנה יי אלהיך עמך לא חסרת דבר". ובספרי (זוטא במדבר יא, ח) כתב על פסוק זה: "ומניין אתה אומר כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הוצרכה אשה למיני בשמים אלא היו מתעשנות מן המן תלמוד לומר או דכו במדוכה, ונאמר זה ארבעים שנה יי אלהיך עמך לא חסרת דבר (דברים ב, ז) לא היו חסרין אלא דבר, כלומר כל מה שאתה שואל היה ניתן לך אלו דברת בפיך". נמצינו למדים שבמדבר היה לעם ישראל את כל צרכיהם ולא היו חסרים כלום.

והנה בגמרא (בבא בתרא ט, ב) איתא: "אמר רבי אלעזר גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו, דאילו במשה רבינו כתיב (דברים ט, יט) כי יגורתי

ה' דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, רק שלשאר הנביאים אין רשות לומר נבואה זו, אמנם אצל משה רבינו לא היה כן, כדאמרי' ביומא ד' ע"ב "קול לו קול אליו משה שמע וכל ישראל לא שמעו", ומבואר במדרש רבה ס"פ נשא פרשה י"ד שגם הזקנים ואהרן ובניו לא שמעו ואפי' מלאכי השרת לא שמעו, וא"כ גם שאר הנביאים לא ידעו את נבואתו, ולפ"ז ביאר שמהמרגלים עד כאן לא נתייחד הדיבור רק למשה אלא שאר הנביאים ג"כ היו שומעים אותו, אך משכלו מתי מדבר שוב חזר הדבור להתייחד אל משה לבדו ולא היה נשמע לשאר הנביאים. עד כאן דבריו, ולפי דבריו מדוקדק יותר לשון הגמרא "אלי היה הדיבור".

אך נראה שאפשר לומר כדבריו רק לפי דרכם של הרשב"ם ורבינו בחיי הנ"ל, כי לכאו' כל מה שנבואתו של משה לא היתה מתגלית לשאר הנביאים היה זה משום שנבואתו היתה בדרגה גבוהה מדרגתם, אך בשנים האלה שנבואתו היתה בדרגה שווה לנבואתם ממילא יכלו כל הנביאים לדעת את נבואתו של משה, אך לפי דברי הגר"א שגם בשנים הללו היה נבואתו של משה יותר משאר הנביאים לכאו' אין טעם לומר שבגלל שהיו ישראל נזופים יתגלו נבואותיו של משה גם לשאר הנביאים, דמה ענין זה לזה, ופשוט.

ולפי דבריו יש לעיין, דהנה מרים ואהרן דיברו על משה על מה שפרש מן האשה, ותמהו למה מחשיב את עצמו יותר משאר נביאים, עד שבא הקב"ה בכבודו בעצמו וביאר להם את מעלתו של משה רבינו על שאר הנביאים, ולכאו' יש לתמוה איך לפני כן לא ידעו אהרן ומרים את מעלתו של משה רבינו על שאר הנביאים, הלא ראו בעצמם שנבואותיהם של כל הנביאים מתגלות גם להם, ורק נבואותיו של משה רבינו לא מתגלות להם. ואפשר דסברו שהדברים הנאמרים למשה הם דברים שאינם צריכים להיאמר לכולם, אך מ"מ בעצם מדריגת הנבואה אין חילוק בינו לשאר הנביאים.

ואולי ע"פ דבריו נוכל להבין טעם נוסף למה נתעורר קורח לחלוק על משה דוקא אחרי מעשה המרגלים, דהרי קורח עצמו היה נביא (כמ"ש רש"י בפ' קורח ט"ז ז'), ועד מעשה המרגלים לא היו נבואותיו של משה נגלות אליו, ולכן לא חשב לפקפק על דבר שלא היה לו שום דרך לבדקו, אך עתה אחר מעשה המרגלים גם הוא ראה את נבואותיו של משה, וטען שמשה רבינו פתר את

ובדברות משה (ב"ב סי' יב הערה מט) כתב ששמה כוונת תוס' היא לזמן שקדם ליציאת מצרים, שאז עשה משה צדקה.

ב. והנה בגמרא בנדירים (לח, א) איתא: "אמר ר' יוחנן אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו, וכולן ממשה". ובפשטות כוונת הגמרא היא כפשוטה, שבכדי להיות נביא צריכים להיות חכם גיבור ועשיר, ובעקידת יצחק (פרשת שמות-וארא, שער לה) ביאר: "לפי שהוא מבואר שהרצון האלהי לא יסכים להשרות השפע הנבואי כי אם על הזריז ומהיר וחרד על דבריו להוציא אל הפועל. אם מצד שכלו. ואם מצד כוחותיו הגופיות. ואם מצד העניינים החיצוניים כל מה שבאפשרותו להוציא מהשלמות".

אולם ידועים דברי הרמב"ם (שמונה פרקים, פרק ז; יסודי התורה ז, א) שהוציא את דברי הגמרא מפשוטם, וכתב בביאור תנאי הנבואה: "ודע, כי כל נביא לא יתנבא אלא אחר שייקנו לו המעלות השכליות כולן, ורוב מעלות המידות והחזקות שבהן, והוא אומרם: "אין הנבואה שורה אלא על חכם גיבור ועשיר". אמנם 'חכם' הוא כולל המעלות השכליות בלא ספק. ו'עשיר' היא ממעלות המידות, רצוני לומר: ההסתפקות, לפי שהם יקראו המסתפק בחלקו 'עשיר', והוא אומרם בגדר העשיר: "אי זה הוא עשיר? השמח בחלקו", כלומר שהוא מסתפק במה שהמציא לו הזמן, ואינו מצטער על מה שלא המציא לו. וכן 'גיבור' היא גם כן ממעלות המידות, רצוני לומר, שהוא ינהיג כוחותיו לפי הדעת, כמו שבארנו בפרק החמישי, והוא אומרם: "אי זה הוא גבור? הכובש את יצרו".

והקשו שם הכסף משנה והלחם משנה, שמהמשך דברי הגמרא נראה שכוונת הדברים היא כפשוטה, שהרי הגמרא מספרת על יונה הנביא ועמוס שהם היו עשירים, ואם כן מנין לרמב"ם להוציא את הדברים מפשוטם. וכן הקשה בדרשות הר"ן (דרוש ה).

מפני האף והחמה, ואילו בעושה צדקה כתיב (משלי כא, יד) מתן בסתר יכפה אף ושחד בחיק חמה עזה".

והוסיפו שם התוספות על אתר (ד"ה גדול) "ואף על גב דמשה נמי עשה צדקה בסתר שמא אותה שעה כבר פסק אותו זכות". והקשה היעב"ץ בהגהותיו "מי יגיד לנו זה, שמא לא היה מזומן לו עני כלל. וכן נראה דבמדבר היו כל ישראל שוים ולא היה בהם עני הצריך לפרנסה. שכולם היו אוכלי המן ושותי הבאר שלמותיהם לא בלו וכו'. הרי ודאי כולם עשירים היו שמחים בחלקם, ולמי היה צריך ליתן בסתר. ואף על גב דכתיב והדל לא ימעט, לענין כסף לחוד הוא שלא היה יד כולם משגת בשוה. ובשביל כך לא היו צריכין לקבל צדקה. ואף על פי כן גם מכף לא היה חסר שום אחד מהם. כולם יצאו ברכוש רב בין רב למעט לכן נתחייבו כולם בשקלים בשוה. ולא נקרא דל אלא בערך העשיר הגדול. וכתיב במשה צדקת ה' עשה אינה צדקה לעניים, אלא כדכתיב צדק צדק תרדוף בפרשת שופטים. והיינו נמי דמפרש בהך קרא ומשפטיו עם ישראל".

במילים אחרות, היעב"ץ קרא את דברי הפסוק כפשטם, שעם ישראל לא חסר דבר במדבר, ועל כן הוקשה לו על דברי התוספות, שבמדבר לא היה אפשר לקיים מצות צדקה. וכן העיר בהגהות טל תורה, והוכיח כן מדברי הספרי (דברים פיסקה שנה) שכתב על הפסוק (דברים לג, כא) צדקת ה' עשה: "צדקת ה' עשה, וכי מה צדקה עשה משה בישראל והלא כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר באר עולה להן ומן יורד להם ושלו מצוי להם וענני כבוד מקיפות אותם" [ויעויין ברש"ר הירש (דברים א, ג ד"ה קל) שביאר מפני מה מצות צדקה נאמרה דוקא בחומש דברים, וכתב: "במדבר כל אדם היה לו די מחסורו ולא יותר מכדי מחסורו; משום כך לא היה כל צורך לתת צדקה, ואף לא היתה כל אפשרות לכך"].

בני שנה בכל יום, ותוספת בשבת ובמועדים. ואין טענה ממילת אנחנו ובעירנו (במדבר כ, ד), כי בקדש היה, ושם בישוב קנו. ובזאת השנה שללו מדין וארץ סיחון ועוג, ויהי לכולם מקנה רב".

ומבואר מדבריו שדברי התורה שהיה לעם ישראל את כל צרכיהם הכוונה לצרכים הקיומיים, אבל ודאי שלא כל הדברים היו במדבר. וממילא אפשר ליישב את קושיית היעב"ץ, ובאמת משה רבינו נתן צדקה במדבר, מדברים שהיו לו יותר משאר אחיו. ומה שכתב הספרי "וכי מה צדקה וכו'", אין כוונתו שמשה לא נתן מתן בסתר, אלא כוונתו לומר שלא היה בישראל אדם שאין לו מאתיים זוז שמוגדר כעני, אמנם עדיין היו בישראל הבדלי מעמדות, ומשה נהג טובת עין ונתן משלו לאותם שיש להם פחות ממנו.

ולפי זה מיושבים דברי הגמרא בסנהדרין, היאך קרח הצליח למשוך את ראשי הסנהדרין, משום שהיה לו ממון רב, והוא נתן להם מדברים שהיו חסרים להם. ולפי זה נצטרך לומר ברמב"ם שהטעם שהוציא את דברי הגמרא מפשטם הוא בגלל קושיית החסד לאברהם והיערות דבש.

ועוד אפשר לומר על פי דברי השפתי כהן (לרבי מרדכי כהן, מגורי האר"י, תחילת פרשת קרח) שכתב: "ואיך נגלה לו לקרח המטמון, שמעתי שכשאמר הקב"ה למשה דבר נא באוזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' ולא נאמר זה אלא לישראל שהוא להם חלף עבודתם, אבל שבט לוי שלא היו בעבודה לא הותר להם והוא גזל בידם כי אחת משבע מצוות בני נח הוא הגזל ולזה שבט לוי לא הקריבו קרבנות עם הנשיאים שלא היה להם קערת כסף מזרק כסף כף אחת עשרה זהב והם כולם עניים מחזרין על הגרנות ושום אחד מבני לוי לא פשט יד לא בביזת הים ולא שאלו ממצרים וקרח היה נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסד יבואנו והיה הולך מבית לבית וחומד ורואה איך היו כל אחד ואחד

ובהגות חסד לאברהם (על השמונה פרקים שם) כתב ליישב שהוקשה לרמב"ם מאותם נביאים שלא היו עשירים, וכן מיושב בזה קושיית היערות דבש (חלק א דרוש ב) שהרי משה לא היה עשיר עד לאחר שהתעשר מפסולת הלוחות, והיאך שרתה עליו נבואה [ותירוצו דחוק מאוד].

והיה אפשר לומר שהוקשה לרמב"ם שהרי מעלת העשירות היא משום שעל ידה דבריו נשמעים, ואילו בדור המדבר שהתורה מעידה שלא חסרת דבר, ובגמרא (יומא עה, א) מבואר שיחד עם המן ירדו להם יהלומים, ואם כן נמצא שהיו כולם עשירים, ואין למעלה זו השפעה כל כך. ועל כן ביאר הרמב"ם שאצל משה רבינו אין כוונת הדברים כפשוטם, מה שאין כן גבי שאר נביאים, שאצלם הכוונה כפשוטו.

אלא שקשה על זה מדברי הגמרא (סנהדרין נב, א) שדרשו שם: "דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (תהילים לה, טז) בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו, בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה חרק עליהן שר של גיהנם שניו". ומבאר רש"י (שם, עמוד ב ד"ה למה) "משום דאיירי בעדת קרח נקט לה, שהיו תלמידי חכמים כדכתיב (במדבר טז, ב) נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם, ועל שם שפיתם אותו רשע כשנהנו מממונו הקלו בעיניו להשיאם ולהחזיק ידו במחלוקת ולמרוד בהקדוש ברוך הוא".

ואם כן מבואר שאף בדור המדבר היה משמעות לעשירות וחזרת הקושיה על הרמב"ם למקומה.

ג. ובעיקר דברי התוספות נראה ליישב על פי דברי האבן עזרא (שמות כט, מב) שכתב שלא הקריבו ישראל קרבנות, פרט לחמישים הימים הראשונים שהיו בסיני, והוסיף: "וכן כתוב 'הזבחים ומנחה הגשתם לי בית ישראל ארבעים שנה במדבר' (עמוס ה, כה). כי ישראל עמדו במדבר בתוהו ילל ישימון כמו שמונה ושלשים שנה, ומאין היה להם בכל יום חצי הין שמן זית, ג"כ יין, ואיך יוליכו עמהם כמו ארבעה עשר אלף הין, ומאין היה להם שני כבשים

מה שנמחל שלא יחשבו נזופים, ורק מאז שילוח מרגלים נחשבו נזופים גם למין זה.

היינו דבי עניני נזופים יש, מצד זכויותיהם, ומצד מעלתם להיות ראויים לאור נוגה.

ז) שו"ת על הפרשה.

מאת: הרב שר שלום עפג'ין הלוי מח"ס סדרת דובר שלום.

לע"נ הטענה של מרן רשכבה"ג הגאון המופלא מורינו שמריהו יוסף חיים קנייבסקי צוקללה"ה זיע"א.

פרשת מסעי.

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. (פ"א, פ"א).

שאלה: מה מעלתו של ספר דברים.

תשובה: א) שח רבינו הקדוש ר' שמחה בונם מפרשיסחה העצה היעוצה לאדם שנפשו חשקה לשוב בתשובה שלמה לפניו יתברך שילמד כל השנה ספר משנה תורה [דברים] ובוזה יתעורר לבבו לתשובה. (מדרש שמחה ח"ב עמ' שי"ד). עוד כתב הרה"ק ר"צ הכהן מלובלין שאומרים בשם היהודי הקדוש זצ"ל שלמד בכל יום איזה פסוקים מספר משנה תורה שאמר שהוא לו לספר מוסר ומה זה דוקא ספר תהילים הלא יש כמה ספרי מוסר

אך ע"פ מ"ש התניא ההבדל בין תוכחות שלומדים מתוך הספרים ובין מה ששומעים מפי מוכיח חי שבשעת הדיבור יוצא מהלב ועי"ז נכנס ללב ולשון אלה הדברים הוא כמו לשון זה הדבר רק שם בלשון יחיד וכאן בלשון רבים

ואמרנו על מה שאמרו בספרי [פ' מטות הובא ברש"י] מוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר היינו שבשעה שאמר משרע"ה זאת היה זה הדבר אז היוצא מפי הקב"ה שהיתה שכינה מדברת מתוך גרונו ולא כנבואת שאר הנביאים שנאמר בלשון כה אמר ה' שמספר מה שאמר השי"ת וכן כאן מורה ג"כ הלשון אלה הדברים אשר דיבר משה שזה הוא כדברי משנה תורה שמי שקורא בהם הוא כשומע עתה מפי משה והן הן אלה הדברים אשר משה דובר עתה בפי הקורא ודברי משה הם זה הדבר אשר צוה ה' כנ"ל וכתוב כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם רק נכנס ללב ופועל בטח. (פרי צדיק פ' דברים אות א').

ב) כל העוסק בספר ואלה הדברים כאילו קיים כל התורה כולה. (אוצר המדרשים בשם סדר ארקים).

שאלה: מה נשתנה ספר דברים מארבעת החומשים שקדמו לו. תשובה: א) הספר הזה ענינו ידוע שהוא משנה תורה יבאר בו משה רבינו לדור הנכנס בארץ רוב מצות הצריכות לישראל ולא יזכיר בו דבר בתורת כהנים לא במעשה הקרבנות ולא בטהרת הכהנים ובמעשיהם שכבר ביאר אותם להם והכהנים זריזים הם לא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה אבל בישראל יחזיר המצות הנוהגות בהם פעם להוסיף בהן ביאור ופעם

מישראל נוטלים ממונם של מצרים נכנסה חמדת הממון בליבו כשדאה הקב"ה כך גילה לו המטמון".

ומבואר מדבריו ששבט לוי היו עניים, וממילא שייך בהם מצות צדקה [שוב ראיתי שכן כתב בתיבת גמא (פרשת בשלח אות ג), ובספר פני דוד לרבינו החיד"א (פרשת קרח אות יב) והאריך הרבה בדברי הש"ך].

מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א

ו) ישראל נזופים במדבר

ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה וגו' וידבר ה' אלי לאמר (ב, טז – יז)

וברש"י, אבל משילוח המרגלים עד כאן, לא נאמר בפרשה (זו) וידבר, אלא ויאמר ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו בדיבור בלשון חיבה, פנים מול פנים וישוב הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל.

והנה ביבמות עב, א תניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר אל נשבה להם רוח צפוני, מ"ט אבע"א משום דנזופים הוו וכו'. ונחלקו רש"י ותוס' למה היו נזופים לדעת רש"י היו נזופים ממעשה העגל, ואל היו ראויים לאור נוגה, ותוס' פי' ממעשה המרגלים, ולא כמו שפי' הקונטרס ממעשה העגל, שהרי מחל להם הקב"ה, ואמר להם סלחתי, שאחר כך נעשה משכן והשרה השכינה ביניהם.

והנה כאן פירש"י שהיו נזופים משילוח המרגלים והתם פי' ממעשה העגל.

ונראה בישוב קושית תוס' על רש"י, דאמנם לאחר שאמר להם ה' סלחתי לא היו נזופים לגמרי, אבל לא חזרו למעלתם העצומות להויות ראויים לאור נוגה.

אבל לענין שהקב"ה יתנבא לנביא בזכות ובשביל ישראל, אי"ז מעלה בעצמות האיש, ולזה מועיל

ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה. (ברכות דל"ב ע"ב). לדעת חז"ל שם יש טריליון אחד שישים וארבע בליון כוכבים רק ברקיע התחתון ואילו בשאר רקיעים עליהם יכון הכתוב הבט נא השמים וספור את הכוכבים אם תוכל לספור אותם וע"ע בראשית חכמה שער האהבה הביא בשם בעל התכונה שהכוכבים הם שישים ריבוא וצ"ל שכונתו רק על חלק הכוכבים הנראים שהרי אמרו במדרש שאין להם מנין. (עי' אוצר הידיעות ח"א פ"ו).

וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם פֶּאֶשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים. (פ"א, פמ"ד).
שאלה: מה עושות הדבורים.

תשובה: א) מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם מיד מתה אף הם כשהיו נוגעים בכם מיד מתים: (רש"י).

ב) כי מי שיגע אל ביתם מיד ירדפו אחריו וינשכוהו: (ראב"ע, רבנו בחיי).

ג) החוקרים גילו כי אצל הדבורים המין החלש הן לא הנקבות אלא הזכרים רק הנקבות יוצאות בימי האביב והקיץ אל הגנים למצוץ את מיצי הפרחים ולעשות מהם דבש ואינן מניחות לזכרים לעסוק בעבודת יצירה זו וכל הזמן הם כלואים בקיניהם ובימות הסתו באות הנקבות ומשליכות אותם מתוכם ומשמידות אותם בהמוניהם כהולכי בטל שאינם רוצים לעבוד וחיים על חשבון הזולת ובדרך אכזרית זו נוהגים גם שונאיהם של ישראל וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדבורים. (אוצר הפלאות בשם המגיד מניסוויז').

ח) פניני פז/ הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

דברים פרק א, טז-יח

(טז) ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו: (יז) לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדל תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמתיו:

לכאורה יש להתבונן בפרשת השופטים, שבתחילה כתוב 'ושפטתם צדק בין איש וגו'', והמשמעות היא לשפוט לפי הוראות התורה בכל מקרה לגופו, והוראות אלו אינם יכולים להשתנות, שהלא הם כתובים מפורש בדיני התורה.

וא"כ יש להבין מה מטרת המשך הפסוק 'לא תכירו פנים במשפט וכו' לא תגורו מפני איש, כי המשפט

שלא יחזיר אותן רק להזהיר את ישראל ברוב אזהרות כמו שיבאו בספר הזה בעניני עבודה זרה אזהרות מרובות זו אחר זו בתוכחות וקול פחדים אשר יפחיד אותם בכל עונשי העבירות ועוד יוסיף בספר הזה קצת מצות שלא נזכרו כלל כגון היבום (להלן כה) ודין המוציא שם רע (להלן כב) והגרושין באשה (להלן כד) ועדים זוממין (להלן יט) וזולתן וכבר נאמרו לו כולן בסניני או באהל מועד בשנה הראשונה קודם המרגלים כי בערבות מואב לא נתחדשו לו אלא דברי הברית כאשר נתפרש בו (להלן כח ט)

ועל כן לא נאמר בספר הזה וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל או דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מצוה פלונית אבל לא נכתבו המצות בספרים הראשונים שידבר עם יוצאי מצרים כי אולי לא נהגו באותן המצות רק בארץ אף על פי שהן חובת הגוף כאשר בא בענין הנסכים (במדבר טו) או מפני שאינן תדירות לא הזכיר רק בבנים נוחלי הארץ

וטרם שיתחיל בביאור התורה התחיל להוכיחם ולהזכיר להם עונותיהם כמה ימרוהו במדבר וכמה התנהג עמהם הקדוש ברוך הוא במדת הרחמים וזה להודיע חסדיו עמהם ועוד שיוכחו בדבריו שלא יחזרו לקלקולם פן יספו בכל חטאתם ולחזק לבם בהודיעו אותם כי במדת רחמים יתנהג עמהם לעולם שלא יאמר אדם לא נוכל לרשת את הארץ כי אין אדם אשר לא יחטא ומיד תהיה מדת הדין מתוחה כנגדנו ונאבד ולכן הודיעם משה רבינו כי הקדוש ברוך הוא רחמן מלא רחמים כי הסליחה והמחילה ממנו יתברך סיוע ועזר לבני אדם בעבודתו וכענין שאמר הכתוב (תהלים קל ד) כי עמך הסליחה למען תורא דברים. (רמב"ן).

ב) כי הארבעה ספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו דרך גרונו של משה לא כן ספר דברים היו ישראל שומעים את דברי הספר הזה כאשר שמעו דברי הנביאים אשר אחר משה אשר הקב"ה אמר אל הנביא היום וליום מחר הלך הנביא והשמיע החזון אל ישראל וא"כ בעת אשר דבר הנביא אל העם כבר היה נעתק ממנו הדיבור האלהי כן היה ספר דברים נשמע אל ישראל מפי משרע"ה בעצמו. (אהל יעקב ח"ב).

הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר: (פ"א, פ"ה).

שאלה: למה נתבארה התורה בשבעים שפות והלא האומות לא רצו לקבלה.

תשובה: א) אמר החידושי הרי"ם כוונת רש"י כן הוא משה רבינו חפר ונטע בעומק התורה שאפילו יהודי יפול לתוך כל התאוות הרעות הקיימים אצל שבעים אומות שיידע שצדיק הדור יכול להוציא משאול תחתית בכוח התורה הקדושה. (אוצר הפלאות בשם רי"י קארו נכד הב"י).

ב) השבעים לשון הם שבעים כוונות כמו שאמרו חז"ל שבעים פנים לתורה. (במדבר ר"ג, פט"ו).

והנכם היום ככוכבי השמים לרב: (פ"א, פ"י).

שאלה: כמה מספר כוכבי השמים.

תשובה: אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתני אמר לה הקב"ה בתי י"ב מזלות בראתי

זוהי מטרת המשפט שפעמים ויש שינויים מהדין מהמפורש בתורה כמו שמובא בגמ' ונפסק להלכה דין 'שודא דדיינא' (חו"מ סימן כג) היינו שיש יכולת בידי הדיינים לפסוק לא על פי המובא להדיא אלא על פי הרגשת ליבם אם מי הצדק. ודבר זה אינו תלוי רק בטענות שבי"ד שומע, אלא במשמעות ורוח הדברים שנטען, ויתכן שצד אחד יטען טענות טובות יותר, ואעפ"כ 'הצדק' יהיה לא כדבריו, אלא כדברי האחר. זה מטרת בי"ד להכריע כיצד יהיה שלימות ויושר ולא רק בירור הדין.

ד.

ובכדי להכריע בצורה כזו, שאינה תלוי רק בדיני התורה לבדם, אלא גם בהתבוננות הלב, ולהגיע לצד וליושר, בי"ד צריך לדעת 'לשמע' היינו להקשיב לא רק לטענות, אלא לרוח הדברים להבין לליבם של הטוען והנטען, וזה היתה כוונת משה רבינו במה שהורה לדיינים לדעת 'לשמע' ועי"ז לעשות 'צדק'.

ומעתה יובן ההוראה של 'לא תגורו מפני איש' שמאחר וישנם דינים שתלויים בהתבוננות הלב, ולא רק בדיני התורה כפשוטם, בכאלו דברים יש מקום שיעדיף הדיין להורות כעשיר או כמי שיחפוץ ולא יהיה אפשר להוכיח כנגדו שהדבר תלוי 'בשודא דדיינא', לפיכך מוזהר הדיין ומודגישים לו שהדיין הוא לא בין ב' בנ"א, אלא 'המשפט לאלוקים', שה' שותף במשפט שמטרת המשפט זה להביא את העולם לשלימות, ואת זה ה' יודע האם הכרעתו מקרבת את העולם לכך או לא, ולכן עליו להיזהר בהכרעתו.

לאלוקים הוא'. מה שייך להכיר פנים אם הדין מפורש בתורה, שאם האמת כעשיר זה האמת ואם אין זה האמת יוכל העני לטעון שהדיין היטה את הדין בניגוד להלכה, ומה שייך להורות ע"ז לדיין.

ב.

יתכן לומר ובהקדם שיש להתבונן במספר דקדוקים בפרשת המשפטים 'ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו', יש להבין מה המשמעות של 'שמע' ומה המשמעות של 'צדק', והאיך השמע מביא לצדק.

לכאורה צדק ענינו הכרעה לפי האמת, א"כ אמור היה להיות כתוב 'ושפטתם אמת'. וכן יש להבין מה המשמעות של 'שמע בין אחיכם' ולכאורה הכוונה שמיעת הטענות, ולכאור' זה דבר פשוט שבכדי לדון צריך לשמוע את הטענות, ומה כוונת הפסוק.

ג.

ונראה שמטרת המשפט בראי התורה זה לא השבת הכסף לבעליו והסדרת העניין כפי שהיה קודם הדין, שזה המטרה במשפטי הגויים. אך מטרת התורה להביא את 'השלום' לעולם, להתבונן מי הרודף ומי הנרדף, ולדאוג לשלום ביניהם, ובמידת הצורך לכוון את הצדדים להגיע מעצמם להבנה מה צריך להיות בדינם.

ונראה שזהו החילוק בין אמת לצדק, משמעות המילה אמת זה בירור גמור של הדבר ללא תוספות ושינויים. לא כן משמעות המילה צדק שמשמעותה שלימות התכלית.

"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתך

אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וּגו'. במדרש רבה ריש דברים, אלה הדברים וכו' אמר הקב"ה ראה לשונה של תורה מה חביבה שמרפאה את הלשון מנין שכן כתיב (משלי טו) מרפא לשון עין חיים ואין עין חיים אלא תורה שנא' (שם ג) עין חיים היא למחזיקים בה ולשונה של תורה מתיר את הלשון וכו' ר"ל אמר מה לנו ללמוד ממקום אחר נלמוד ממקומו הרי משה עד שלא זכה לתורה כתיב בו (שמות ד) לא איש דברים אנכי כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו והתחיל לדבר דברים מנין ממה שקרינו בענין אלה הדברים אשר דבר משה. ע"כ. נמצינו למידין שמושה רבינו היה כבד פה וכבד לשון רק עד שזכה לתורה, וכיון שזכה לתורה נתרפא לשונו.

וחז"ל הדגישו כאן שכל הריפוי של לשונה של תורה הוא מחמת החביבות של לשון מיוחדת זו, והיינו שלשונה של תורה הוא גם כן תורה. וזהו ענין נפלא, שהאדם צריך לסגל לעצמו לדבר אך ורק בלשון שהוא לשון התורה, ואף כשמדבר בשאר ענינים, כאשר מצינו שמושה רבינו גם כשמדבר דברי תוכחה עם כלל ישראל, הוא מדבר ברמו, וזהו לשונה של תורה, שמלמדת לאדם מה לומר וכיצד לומר. וזהו מרפא לשון עין חיים.

ויתכן שיש בזה ענין נוסף, שמושה רבינו עליו השלום, כל כח הדיבור שלו היה מכה התורה, שבלא התורה היה כבד פה וכבד לשון. והבן.

והנה הרופא האמיתי הוא זה אשר אינו חושב כי על טובת החולה, וכך התורה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, ותחילתה חסד וסופה חסד, ותורת ד' תמימה משיבת נפש, ואמרו החש בכל גופו יעסוק בתורה. וכמה נעימים דברי האור החיים הקדוש, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם.

והנה חז"ל אמרו שמשנה רבינו מסר נפשו על התורה, ולפיכך נקראת על שמו, ויתכן שהיה בזה עוד ענין של מסירות נפש, לדבר דברי תורה גם כאשר הוא כבד פה ולשון. ואולם מזה גופא זכה משה רבינו לרפוי הלשון. ומשה ידבר והאלקים יעננו בקול.

והנה אמרו במסכת שבת דף קה ע"א, רבי יוחנן דידיה אמר אנכי נוטריקון אנא נפשי כתיבת יהבית רבנן אמרי אמירה נעימה כתיבה יחיבה. ע"כ. ועי' בספר שו"ת בנין ציון ביאור נפלא במאמר זה. אמנם לדרכינו יאמר, שבתורה עצמה ישנו כח עצום של דיבור, מהאי טעמא גופא, דאמירה נעימה כתיבה יחיבה. והיינו שהקדוש ברוך כביכול הכנים בכוח התורה נעימות אמריה של תורה, ושורש כל השרשים, דכשזכינו לתורה כביכול זכינו להשראת השכינה, דאנא נפשי כתיבת יהבית. וכל לומד תורה שומע קול ד' בכח קול ד' בהדר, כי שכינה כנגדו ואומרת לו ד' עמך גיבור החיל. וד' עוז לעמו יתן.

והנה כתיב, מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ד' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מפלי עבר. ויאמר ד' על עזבם את תורתני אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה.

ובטור אורח חיים סי' מ"ז, ברכת התורה מאד צריך לזהר בה כדאיתא בנדרים בפרק אלו נדרים מפני מה תלמידי חכמים אין מצויין לצאת מבניהם תלמידי חכמים רבינא אמר מפני שאין מברכין בתורה תחלה דאמר רב יהודה א"ר מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוה עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורתני אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה מאי ניהו ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה אמר רב יהודה אמר רב לומר שאין מברכין בתורה תחלה.

ובתב הב"ח שם, רבינו מביא ראיה מרב יהודה אמר רב, שהקב"ה מקפיד על לומדי תורה אפילו עוסקין בה טובא אם אינן זהירין לברך בתורה תחלה. ואיכא לתמוה טובא למה יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ורם על שלא ברכו בתורה תחלה שהוא לכאורה עבירה קלה.

ונראה דכונתו יתברך מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושפ"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה ושפ"ה לא תעשה שבתורה ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מכבודו, ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה וכו' ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ וכו' הנה בזה עשו פירוד שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה והארץ נשארה בגשמיותה בלי קדושה וזה היה גורם הורבנה ואכידתה והוא אמרו מי האיש החכם וגומר על מה אבדה הארץ וגומר ויאמר ה' על עזבם את תורתני אשר נתתי לפניהם וגומר וכו' וכוונתי שיתקשרו בעצם קדושת תורתני תורת אמת והשכינה תהא שורה בקרבם והמה עזבו את תורתני. ע"כ דבריו הקדושים.

והנה למדנו מדבריו הקדושים של הב"ח, שעסק התורה הופך את האדם למרכבה והיכל לשכינתו יתברך, והדברים מבוארים, כי זה ממש כל האדם, והוא ניכר בכל דרכיו ודיבורו והנהגתו, ובזה מקדש ד', וגורם כביכול גילוי שכינה בארץ.

וכמה חיזוק יש לנו לקחת בימים אלו להתדבק בתורה ולהרגיש נעימות אמריה הישרים משמחי לב ישרי לב... ויהי רצון... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתך, ושם נעבדך ביראה כימי עולם.

~~~~~

פרק קי"ח "לחיים שלום יש תוכניות"

סקירת הפרק האחרון:

רב נפתלי הרטשטיין מסב צער עצום לאלוף צבי צ'רה צור (ראש משלחת הרכישה), כאשר הוא דוחה את בקשתו לאשר את רשימת הרכש עם סיום המשימה, לדעת הסנטור המשימה עוד לא הסתיימה, כל עוד לא קיבל אות חיים מהאמא שתאשר לו כי בנה חיים שלום נמצא כבר בידיה. הוא חושש מהערמה, הם חשודים אצלו על כך.

חיים שלום מתעורר אחרי שקרוב ליומיים היה שקוע בתרדמת (מעת שיצא מכלאו) הוא מגלה את עצמו בבית משפחת חרדית (בבתי הונגרים) לוקח לו כמה שעות עד שהוא קולט שהחלום שחלם כי משמים יוציאו אותו מהכלא התקיים, בדרך ניסית ביותר יצא מהכלא האיום בו היה אמור לסיים את חייו. לאחר שמתאושש הוא מברר אצל בעל הבית היכן הוא נמצא וכשהוא שומע שזה קרוב לשכונת מאה שערים הוא מבקש שיודיעו לאמו שהוא נמצא בקרבת מקום, כדי שתוכל לבוא לבקרו.

אחת הבנות של ר' אליהו יוצאת לדרך כדי לעדכן את האמא, אלא שהיא שוכחת את מה שהבהירו לה לומר לאמא, גב' פינקלשטיין נמצאת באותה שעה בביתה ואומרת תהילים על בנה כפי מנהגה מאז נעלם, כשהיא שומעת את הדפיקות היא ניגשת לדלת ורואה נערה צעירה ששואלת אותה אם היא האמא? כשהיא מאשרת בחיוביות את התשובה מתחילה הנערה מאד לגמגם, היא לא יודעת איך להעביר את הבשורה המשמחת בלי לגרום להתרגשות מזיקה, רק לאחר מספר רגעים היא מצליחה להעביר את הבשורה הטובה.

בינתיים ברקע נמצא בחור שעומד לא הרחק מהבית מסתתר בגומחה שמסתירה אותו היטב ומצלם אותן ומקליטן במכשיר הקלטה, בפרק הזה נראה את השתלשלות האירועים בעקבות המעקב.

~~~~~

מסכת קנאים פוגעים בו, שנת תשי"ג ותרדוף לפ"ק:

דמות חרישית התנגבה לה לגומחה צרה בקרבת ביתה של גב' אסתר פינקלשטיין, הדמות הייתה לבושה במיטב המחלצות הירושלמיות, מה לדמות זו עם נהלים שמתאימים לאנשי היס"מ או הימ"מ?

את אברמיל ליכטנשטיין מ'הורדנא הייעור' (שכונה חרדית ליד שוק מחנה יהודה) לא שואלים כאלו קושיות, אם יש לשאול את השאלות צריכים להציגן לאביו רב מאיר יהודה שישב על התורה והעבודה בבית כנסת "זהרי חמה" למתפללי וותיקין כשהוא מעוטף בטלית ותפילין ולומד עם חצות היום בלי להכניס טעימה אחת לפיו. איך יצא מקרבו בן בלייעל פורק עול שהעלים את עצמו מירושלים ברגע אחד ולא עשה מלאכתו טיפין טיפין כחבריו הפחדנים. אבל תשובה אחת יש לו בפיו חברים רעים יכולים להרוס בבת אחת את כל מה שמשקיעים בבית, עשיתי את כל מה שיכולתי לגדל ממשך דרך אבל ברוב העוונות יצא ממני בן מושחת ורע מעללים וכבר מציינו בתורה פרשת "בן סורר ומורה" ולי היא ניתנה בבחינת דרוש וקבל שכר.

אברמיל יקירו שינה צורה ונהיה "רמי" שם מעוברת מצלצל ולקינח החליט שליכטנשטיין לא מתאים לו אמנם זוהי נסיכות זעירה ליד צרפת אבל כיום אין לה שימוש בקרב החברה החדשה בה בחר, לפיכך נהפך להיות ביום בהיר לאבן בוהקת. הוא התגייס ליחידת עילית וקיבל הכשרה שהפכה אותו ללוחם עז נפש שיכול להלך אפילו על חוט שיפרש בין שני גורדי שחקים בני 100 קומות. עתה יש לו תפקיד חשוב דווקא בשכונת מאה שערים.

רמי אבן בוהקת היה נחוש להביא תמונה טובה למפקדו אל"מ אבירם סלע מהאסיר המשוחרר 210, הוא יוכיח למפקדו הציני שלא מסוגל לפרגן מילה אחת טובה אי פעם, כי הוא מפקד ביצועי מוכשר ביותר, הנה הצליח להגיע עד לבית משפחת פינקלשטיין בלי שאיש יבחין בו, הוא מצא את הגומחה הנסתרת שסמוכה לבית האלמנה, עמדה שכמעט נועדה מתחילת בניינה בשביל המטרה שהציב, היא הייתה בנויה בצורה שכמעט הסתירה אותו ומאידך לא מנעה ממנו מלצלם.

הוא שמח עם זה שהנערה נותרה עומדת בחוץ משוחחת עם האמא, שפת האידיש הייתה שגורה היטב על לשונו הוא הבין כל מילה וגם הקליט את כל הנאמר, הם צילם מספר צילומים שהראו בבירור את האמא, הוא קיווה שאבירם סלע ישתכנע הפעם שיש משהו בידו, הסנטור ודאי שומע אידיש, כיהודי חרדי מאמריקה הוא אינו דובר רק אנגלית חזקה שגם "מאמע לשון" (אידיש) שגורה על לשונו הוא ישמע את כל השיחה ולא יוכל להתעלם מהנתונים שמראים שהוא כרגע בבית בקרבת מקום.

עדיין זה לא בדיוק מה שהיה צריך, היה עדיף תמונה של האסיר יחד עם האם, אבל לבינתיים זה גם הישג לא מבוטל. כדי שבגדיו המסורבלים לא יפריעו לו הוריד את הכובע הירושלמי רחב התיתורה (סופר- ביבערהוט בגרמנית) מראשו קיפל את החאלטעל למחצה את שרווליו הפשיל עד אמצע הזרוע כך תהיה לו גישה נוחה לצלם ולהקליט.

תוך כדי שהוא עסוק במלאכתו לא הבחין בשני אברכים בעלי קומה שעוברים בסביבה בדרכם לסיור שכונתי, הללו היו בעלי חוש ריח מפותח ביותר, הם ידעו לאתר בעיות גם כשלא התרחשו, לא כל שכן את אלו שבאמצע התרחשותן. והנה מה עיניהם רואות? קצה ראש מציץ מגומחה נסתרת, ובעקבותיו מתרוממת לה יד עם איזה אפראט (מכשיר) הם לא היו בקיאים בטבעו של המכשיר אבל מוחם החרף תפס שזו מצלמה, מכשיר נדיר בירושלים, מה עושה אותו מציץ בשטיבאלע הפרוצה (הגומחה) אחרי מי הוא עוקב ואת מה הוא עומד לצלם?

מבט נוסף הבהיר להם את התמונה, הם ראו בחצר שליך עומדות להן שתי נשים אחת מבוגרת יחסית והשניה נערה ירושלמית צנועה כשהן משוחחות בהתרגשות ביניהן, עתה קלטו האברכים, אותו יצור עומד ומצלם אותן, רעדה אחזתם "וואס טוהט זאך דא-מה קורה כאן?" מצלמים נשים בשכונה הקדושה מאה שערים? אוי רח"ל ט' קבין של טומאה נחתו בבת אחת לתוככי השכונה הקדושה הטהורה במ"ט שערי טהרה, אך תשכונה הטומאה הנוראה לצד הקדושה!?

שמעון עקשטיין ונחמן גערבער הם מאנשי "וועד הצניעות והקדושה" שמונו (על ידי עצמם) לפני חמש שנים כאשר רב לייבל ווערקער כבר לא היה במיטבו, מאז עשו את עבודתם במסירות נפש כראוי, הם לא נתנו לציונים דריסת רגל בשכונה הקדושה, עיניהם היו צופיות אנה ואנה גם על כל השכונות מסביב, למען "ותשקוט הארץ ארבעים שנה".

הם החליטו להפתיע את המציץ והמצלם הטמא, הם יגחו מאחוריו ויפרקו את עצמותיו כליל, אמנם עדיין לא הגיעו למדרגה של "נתנו בו עיניהם ועשו אותו גל עצמות" אבל 'עינא בידא תליא' ובזה כוחם רב מאד, אלא שהמציץ הנלח אינו בטלן הוא קלט מיד כי הוא במעקב, חושי תפסו את הסכנה הנוראה שכמעט המיט על עצמו, הוא גמיש להפליא, לזה קיבל הכשרה מיוחדת במינה, עוד בטרם התקרבו אליו טיפס בזריזות מעל הגומחה נאחז בצינור שעמד בקרבת מקום והנה הוא על הגג, הם לא כל כך זריזים לטפס אחרי אותו נבל, הלאקשין קוגל הגאלע והקישקע ודומיהם בהם הידרו בשב"ק נעשו קטליטור (זרז) לכישלונם.

הוא הפתיע אותם בפרט נוסף, לכתחילה חשבו שמדובר באיזה חילוני שפלש לשכונה הקדושה וניסה לטמאות אותה, אבל כשטיפס על הצינור גילו להפתעתם כי הבחור לבוש בלבוש הכי ירושלמי, פרט אחד לא נעדר, גם הפיאות שהשתלשלו להן בחינניות נראו אמיתיות לא מעשה ידי שחקן, הם לא הצליחו לזהות את הטיפוס הנבל מתוך רשימת השאבבניקים שהייתה מעודכנת אצלם בתיקיות מסודרות עם כל הפרטים העדכניים מימים ימימה, כדי להפליא בהם את מכותיהם בעת שינסו חלילה וחס להחליש את קדושת המחנה לא הופיע עדכון של החברמן הזה.

היום משום מה לא הצליחו למנוע דבר איום ונורא שכמוהו עוד לא אירע, היום התגלה שבחור ירושלמי שעוד לא שלח בזקנו ובלבושו כיתר השאבבניקים מעז לעשות מעשה נבלה תוך שהוא לבוש עם בגדי הכבוד והתפארת, כאחשוורוש הרשע שלבש בגדי כהן גדול במשתה היין, איכה נהפכה ירושלים קריה נאמנה לזונה?! פחדים נוראים ה"ככה יעשה למקום מקדש השכונה!?"

"שמעון וואס זאגסטע אויפ דעם? צעק נחמן רגז כולו, ס'איז דאך אנהימעל געשריי- שומו שמיים, דיא שטאט איז אזוי וויא ת"א -סדום סיטי (כעיר תל אביב סדום הטמאה) אין הגדרה אחרת למעשה המתועב, אך און וועה (אוי ואבוי) בתוך השכונה ששומרת על עצמה שחלילה וחס לא יחזור אליה גרגיר אבק ממחנה הסט"א, חודרת תופעה איומה ונוראה שבחסדי שמים נמגר אותה לפני שתתפשט, דו ערסט וואס אך זאג דיר? אתה שומע את מה שאני אומר מ'זועט איהם דערפאטערין נחסל אותו".

מגלגלים זכות על ידי זכאי (ואולי חובה על ידי חייב) הם מאלו שמתפללים ג' פעמים ביום בדביקות: "מתי תבוא לידי מצוות מחאה ואקיימנה בשלימות" הם משתדלים להדר במצוה זו אבל לא תמיד היא שכיחה, בשל כך מצירים מאד, שמא לא זכו בכך, בשל איזה קטרוג שמימי בעון הדור.

אבל עתה בס"ד זכו למצוה מיוחדת זו, אפילו שלא שיערו ל'האט אזא עכטיל' (עסיס שכזה), בחלומות הוורודים ביותר לא האמינו שיזכו לכזה הידור מצוה עד שליש, משמים זימנו אותם עתה להתריע על תופעה נוראה שבנוראות, בה לא נתקלו עד עתה, לא שלא חזו מחזות קשים, עיניהם כבר ראו בס"ד פארשידענס (כל מיני דברים) אבל דבר כזה לא, אפילו אסון "בניני התאומים" שיתרחש בעתיד יתגמד לעומת זה, בלי כל ספק.

שטעלט זיך פאר- תתארו לעצמכם, בחור שלבוש עם כל בגדי היראים ושלמים יתנהג כאחד הנקלים והריקים, שומו שמיים ותרגז הארץ ותזוע מהלך ת"ק פרסאות על ת"ק פרסאות, באו פריצים ויחללוה, ולא עוד שהגדילו עשות... הרשעים הציונים, הם העזו לקחת צבוע לעשות מעשה זמרי וללבוש בגדים כפנחס! רח"ל מדברים נוראים שכאלו.

הדברים צריכים להגיע עוד היום לרב עמרם ברש"י בלויא ולרב אהרן קצב"ג כדי שימחו בזה כדת וכדין, צריכים להמליץ להם (כחובה) לעשות עצרת מחאה ב'ככר השבת' דמאה שערים, להביא את כל הרבבות ששכחו מעט מהקרבות ועל כך ידו כל הדוים, מי יודע אם לא בשל זה נפלה תבערה גדולה בפלטין של מלך, רחמנא לשיזבן מכל מרעין בישין כהאי גוונא.

אך לעת עתה יש את ההלכה הידועה להם "קנאים פוגעים בו" הלכה הצרופה שמורה לקנאי דמתא, עליהם אין שמץ של ספק שמכוונים אך ורק לשם שמיים, כבר מימים ימימה מוחזקים הם בכך בלי כל פקפוק.

תיקף למחשבה מעשה, בקולות וברקים ותימרות עשן, למען ישמעו כל היראים ויבואו למגר את התועבה הזו.

"בחור מחוצף, ווי שמעסטע זיך נישט, שטעהן פאטקאפירן פרויען אין אונזערע הייליגע שטעטעל? שעם זיך פאר דייע "מעשים טובים" וועסט נאך באצאהלן טייער פאר דיין מיאוסע זאכץ איך אתה לא מתבייש לעמוד ולצלם נשים בשכונה הקדושה שלנו, תתבייש לך על המעשים הטובים שלך עוד תשלם יקר עבור מעשיך המתועבים".

אלא שבשעה שצעקו גילו שאין כל זכר למחוצף, תוך שהם עסוקים במעשה קידוש ה' תפס הנבל את ידיו והגליו ונעלם במהירות על גבי גגותיה של מאה שערים, ריצתו על הגגות לא הייתה מביישת צבי נרדף על ידי טיגריס משחר לטרף.

הזאת היא נעמי?

מה קרה כעת? נבהלו הנשים שעד עתה שוחחו בחצר, כל כך היו שקועות בשיחה ביניהן עד שלא העלו במחשבתן שיש אי מי שמצלם אותן, הן ראו את האברכים מדברים בהתרגשות אל קבוצת אנשים שהתאספה במקום ומספרים להם על איזה בחור מחוצף כנראה שאבבניק חדש שהצטרף אל החבורה וה' ירחם ניסה לטנף פלטרין של המלך, אבל בחסדי שמים הם הרימו זעקות נוראות והבחור הפחדן נמלט לו כאנטילופה נפחדת.

"תישאר איתי כעת, אני מפחדת מאד להיות לבד, אולי ניקח מונית וניסע יחד לבית הורייך? ביקשה גב' פינקלשטיין את הנערה?"

"אכן כן" הסכימה הנערה טובת הלב עם האם, כדי להרגיע את רוחה הנסערת.

גב' פינקלשטיין מיהרה לקחת מונית לבית משפחת פיינרמן כדי לפגוש את חיים שלום היקר.

כשנכנסה לבית ראתה את בנה יקירה שוכב במיטה חלוש מאד, ברגע הראשון נחרדה לראותו, פניו חיוורות מאד עם זקן של ספירה פאות קלושות שהחלו רק כעת לגדול, זהו חיים שלום שהייתה לו ארשת חסידית מובהקת? מבט חודר יותר גילה שהתווים לא טושטשו, יש עוד דמיון לתוויו הקודמים אבל הוא נראה כפול מגילו, עשר שנים שלא ראתה אותו, היא ציפתה לראותו מבוגר, אבל עד כדי כך?! ה' ירחם איך שכעת הוא נראה, ממש עור ועצמות, פניו בגרו מאד, פנים מיוסרות מאד שעברו הרבה צער בחיים.

אבל לאחר שהחלה לשוחח עימו גילתה לשמחתה כי ברוחו הוא חזק מאד, זה לא חיים שלום הסקן מלא התהיות שפזל לכל מיני כיוונים, היום יש לה בן יציב בדעתו שיודע היטב את תפקידו בעולם, הם שוחחו ביניהם עד לשעה מאוחרת, כשרצתה לקום ממקומה ביקש ממנה חיים שלום שרוצה הוא להצטרף אליה, הוא רוצה לשוב כבר לבית ממנו נתלש כל כך הרבה שנים.

האם ניגשה אל בעלת הבית לשאול אם בנה כשיר ללכת לביתו, רב אליהו פיינרמן הניע את ראשו בחיוב, אין כמו הבית שמרפא עדיף שיחזור כבר עתה למרות תשישותו.

לאחר שהודו רבות לו ולכל בני משפחתו יצאו כשחיים שלום מהלך מזדה, רגליו היו מכווצות ולא היו כמעט יכולות לנוע, רב אליהו הזדרז להביא הליכון שבנה במו ידיו כדי לעזור לתשושי כוח. חיים שלום לא התנגד וכך דיחה אל הרכב שהוזמן למקום.

את פרק הזמן הזה ניצל רמי אבן בוהקת היטב, כשהוא מוסתר מאחורי חבית גדולה שעמדה נטושה שנים רבות נעמד עם המצלמה המשוכללת לתפוס תמונה טובה עם האסיר בכבודו ובעצמו, הפעם נזהר שלא ללוש את בגדי המלכות שהסגירו אותו לידי אויביו, הוא הצליח לתפוס זווית צילום נהדרת שהשקיפה על הבית של רב אליהו, הוא חיכה לרגע זה זמן רב, ברגע שחיים שלום יצא מהבית כשהוא מזדה מלווה באמו הודה לגורל הטוב שהביא לו את חיים שלום במלוא חזותו יחד עם אמו, התמונה שתפס שווה לו הפעם מיליונים.

היום כבר לא יוכל אבירם סלע לזלזל בממצאים שהביא. הכל היה שווה, הפעם הוא לא יתפשר, הוא יבקש דמי סיכון.

חיים שלום מספר את מסכת חייו בלי השמטות

כשנכנס חיים שלום לביתו התרגש מאד, עשר שנים לא דרכו רגליו בבית, עיניו לא יכלו להסתגל למקום, הוא נראה לו כל כך שונה מהעבר, דומה שאמא עשתה איזה רמונט (שיפוץ) רציני, חלו בבית שינויים גדולים, רק לאחר שהסתגל למקום גילה שלמעשה לא נעשו בו שינויים מלבד הצביעה.

הבית נקי מאד ומסודר להפליא, האמא המסורה לא הזניחה את ביתה גם בימים הקשים שעברו עליה, כבת משפחה אמידה לא יכולה הייתה להסתגל לגור בבית מוזנח, אבל להשקיע בו מעבר ליכולותיה הכספיות לא הייתה מוכנה, בקושי רב כלכלה את עצמה, היה אדם אלמוני (מחותנה לשעבר) שדאג מפעם לפעם להכניס לה סכומי כסף דרך "כולל פולין-וורשה" כאשר איש לא יודע לספר לה מהיכן המקור, בזכות זאת יכולה הייתה להמשיך את מסגרת החיים ולשלם את החובות שהצטברו מהחתונות שעשתה בגפה ולא לצאת מרוששת לחלוטין.

לאחר שפגה ההתרגשות הראשונה סיפר חיים שלום לאמו את כל עלילות חייו, הוא לא שיקר לה הפעם כפי שנהג בעבר, אמנם בוש מאד במעשיו הרעים, אבל הוא עשה עליהם תשובה גמורה, ראש וראשונה להן הייתה ההחלטה, לא לחיות עוד בכחש, עליו לא להסתתר אלא לומר דברים כהווייתם:

"כשלתי בדרך בה הלכתי, בצורה החמורה ביותר".

הוא סיפר לה איך התעוות לחלוטין בשל חברים רעים ששתה בצמא את דבריהם, בטוח היה שהם באים לקרב את הגאולה ומניחים את היסודות לבנין הבית השלישי, הם שיננו בפניו שאפילו אם ירד כל הבניין מהשמים צריכים לעשות איזו פעולה מלמטה, כדי לזכות לסייעתא מלמעלה.

הפעם יודע הוא להבחין בין קלא דאילן לדמוי תכלת. איציק ביגלמייסטר שהיה מורו ורבו בדעות כחובות ובישיבוש דרך המהר"ל היה חוזה שקר, אין ספק שגם החכם התימני שהתגורר בנחלת אחים (שכונת נחלאות) ממנו ינק איציק את שיטתו היה טועה ומטעה בודעין, רק על מורו הראשון רבי משה כהן (שמת בינתיים) אצלו למד את מסכת בבא בתרא חו"מ וסדר קודשים לימד זכות, שהיה תמים מאד וגם נזהר מאד מלהעביר לו את שיטתו הכחבת, אלא שאם לא היה מכיר אותו יתכן שלא היה מתקרב לכל אותם הו"ז ההזיות המשיחיות שמסכנות את הרוחניות ואת הגשמיות יחד.

כמו כן סיפר לה שהיה באצ"ל ופעל רבות למענם כמתכנן מבצעים, לאחר מיכן התגייס לצבא שם עשה חייל, הוא התקרב למפקדים הבכירים שלו שהכירו בכישרונותיו הרבים ודאגו לקדם אותו בסולם הקצונה, במסגרת הצבא הכיר אחת שכמעט התחתן איתה, ה' ירחם אם היה נישא לה, זו הייתה בכיה לדורות, הבית שהיה מקים היה בית גויי בלי כל ספק.

אבל משמים שמרו עליו שבכל שנות האירוסין היסס ולא רצה לקבוע תאריך סופי לחתונה, מה שהביא שהכלה מאסה בו ועזבה אותו לחלוטין ובכך ניצל משואה רוחנית. הוא גם סיפר לה על האויב שרדף אותו עד חורמה ומסבב כל הסיבות הביא שעל ידי רציחתו נאלץ לערוק מהצבא, בכך נסתם הגולל על חלומו הצבאי, אלמלי כן, מי יודע אם לא היה נהיה לבסוף רמטכ"ל ואולי אפילו מדינאי גדול, מה שהיה מרחיק אותו לנצח מדרך התשובה.

כנראה שאבא ז"ל שמר עלי ממרום שלא אכשל ושתהי' לי אחרית ותקווה, גם לאחר הנפילה הגדולה כשכבר התגלגלתי לכלא איום ונורא שלפי כל הסיכויים הייתי צריך לסיים שם את החיים, כפי שכל שוכני המקום זוכים, לי קרה נס גדול משמים ויצאתי מבור תחתיות ועל כך צריך אני עשות סעודת הודאה.

